

Οι Διαστάσεις του Λειτουργικού Αναλφαβητισμού στην Κύπρο

[Σχολική χρονιά 2010-2011]

1. Ταυτότητα της Έρευνας

Η έρευνα «Οι Διαστάσεις του Λειτουργικού Αναλφαβητισμού στην Κύπρο» διεξήχθη από το ΚΕΕΑ για τέταρτη συνεχόμενη χρονιά (σχολική χρονιά 2010-2011), σε παγκύπρια βάση. Βασικός σκοπός της εν λόγω έρευνας είναι ο έγκαιρος εντοπισμός μαθητών με μεγάλη πιθανότητα να μείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε να ενταχθούν σε εξειδικευμένα προγράμματα στήριξης. Για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας εργάζεται ομάδα ατόμων οι οποίοι προέρχονται από το ΚΕΕΑ, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το Πανεπιστήμιο Κύπρου. Συγκεκριμένα, στην έρευνα συμμετέχουν οι εξής:

Εποπτεία: Δρ Α.Κυριακίδης, Δρ Γ. Καραγιώργη

Ομάδα συντονισμού: Δρ. Α. Πετρίδου, Δρ. Χρ. Γιασεμής, Δρ. Μ. Νικολαΐδου

Ομάδα εργασίας Ελληνικών: Μ. Παπαλεοντίου, Μπ. Ανδρέου

Ομάδα εργασίας Μαθηματικών: Δρ. Χρ. Γιασεμής, Δρ. Μ. Μοδέστου, Δρ. Θ. Αφαντίτη-Λαμπριανού

2. Μεθοδολογία - Αποτελέσματα

2.1. Δείγμα

Τη σχολική χρονιά 2010-2011 συμμετείχαν στην έρευνα για το λειτουργικό αναλφαβητισμό όλοι οι μαθητές Στ' τάξης Δημοτικού που φοιτούν σε δημόσια σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Κύπρου. Ο μαθητικός πληθυσμός της Στ' Δημοτικού δημοσίων σχολείων, κατά τη σχολική χρονιά 2010-2011, ανερχόταν σε 8929 μαθητές/τριες. Στα πλαίσια της έρευνας (2010-2011), συνολικά 8488 μαθητές/τριες συμπλήρωσαν τα δοκίμια της Γλώσσας και 8516 μαθητές/τριες τα δοκίμια των Μαθηματικών. Το ποσοστό αποχής από την έρευνα ήταν 4,9% και 4,6% για τα δοκίμια του γλωσσικού και μαθηματικού αλφαβητισμού αντίστοιχα. Οι κύριοι λόγοι αποχής από την έρευνα ήταν οι ακόλουθοι: σοβαρές ανεπάρκειες στην

κατανόηση και χρήση της ελληνικής γλώσσας, σοβαρής μορφής ειδικές ανάγκες και μεγάλο χρονικό διάστημα απουσίας μαθητών από το σχολείο, για τους οποίους δεν γνώριζαν οι εκπαιδευτικοί το χρόνο επιστροφής τους.

2.2. Εργαλεία

Όπως κάθε χρόνο, έτσι και κατά τη σχολική χρονιά 2010-2011, κατασκευάστηκαν πολλαπλά δοκίμια τα οποία αξιολογούσαν βασικές γνώσεις και δεξιότητες στη Γλώσσα και στα Μαθηματικά με σκοπό τον καθορισμό των επιπέδων γλωσσικού και μαθηματικού αναλφαβητισμού αντίστοιχα. Συνολικά, κατασκευάστηκαν οκτώ δοκίμια, τέσσερα για κάθε γνωστικό αντικείμενο. Η χορήγηση των δοκιμίων έγινε σε παγκύπρια κλίμακα το Μάρτιο του 2011. Επιπρόσθετα προς τα δοκίμια, χορηγήθηκαν και ερωτηματολόγια για τη συλλογή επιπρόσθετων πληροφοριών σχετικά με χαρακτηριστικά του οικογενειακού περιβάλλοντος των μαθητών καθώς πληροφοριών σχετικά με τα διάφορα μέσα και ευκαιρίες μάθησης που μπορεί να έχουν στο σπίτι οι μαθητές. Η συλλογή τέτοιων πληροφοριών θεωρείται σημαντική για την καλύτερη ερμηνεία και κατανόηση των αποτελεσμάτων.

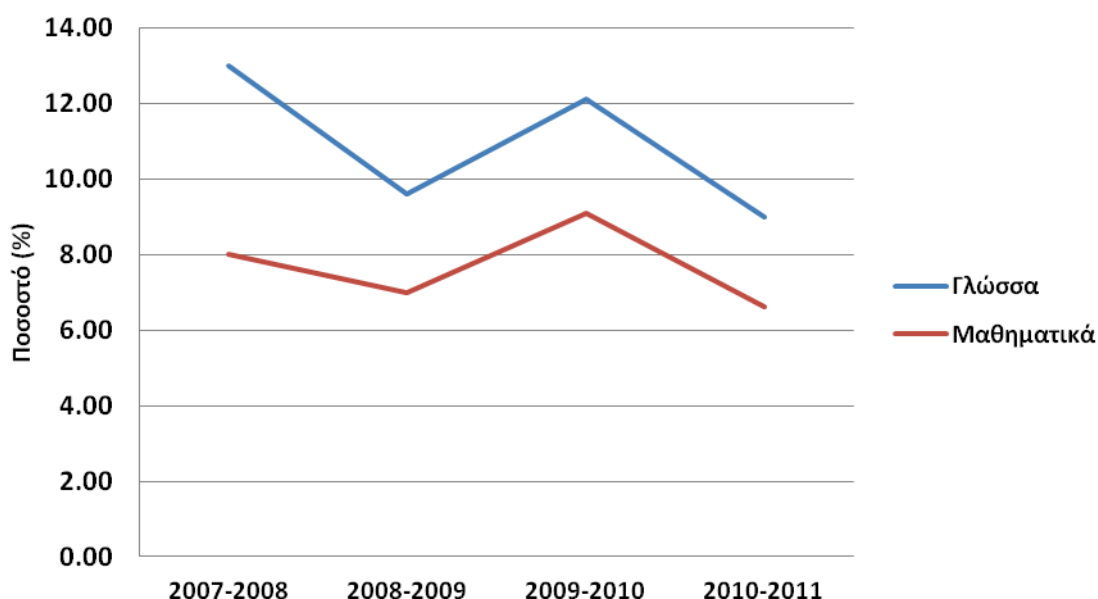
Η διόρθωση-κωδικοποίηση των δοκιμίων έγινε από ειδικά εκπαιδευμένους, για το σκοπό αυτό, διορθωτές. Η διόρθωση έγινε με βάση συγκεκριμένη κλείδα διόρθωσης και εργάστηκαν συνολικά 27 διορθωτές (15 στη Γλώσσα και 12 στα Μαθηματικά). Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τα μοντέλα Rasch και Saltus.

2.3. Αποτελέσματα

Με βάση τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων ένα ποσοστό 9,0% των μαθητών αναγνωρίστηκε με μεγάλη πιθανότητα να μείνει γλωσσικά αναλφάβητο και ποσοστό 6,6% μαθηματικά αναλφάβητο μέχρι το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Ποσοστό 4,4% ανήκει και στις δύο ομάδες ρίσκου. Τα ποσοστά της σχολικής χρονιάς 2010-2011 παρουσιάζουν μια μικρή μείωση σε σχέση με τα αποτελέσματα των προηγούμενων ετών (Διάγραμμα 1). Παρόλα αυτά, συγκρίνοντας τα αποτελέσματα των τεσσάρων τελευταίων χρόνων κατά τα οποία η έρευνα για το λειτουργικό αναλφαβητισμό διεξάγεται σε παγκύπρια βάση, τα ποσοστά του γλωσσικού και μαθηματικού αναλφαβητισμού κυμαίνονται στα ίδια περίπου επίπεδα.

Επιπρόσθετα, αξίζει να σημειωθεί ότι τα ποσοστά αυτά συγκρίνονται ευνοϊκά με τα ποσοστά που παρατηρούνται σε άλλες χώρες ανά το παγκόσμιο όπου το ποσοστό των λειτουργικά αναλφάβητων κυμαίνεται περίπου στο 10%.

Διάγραμμα 1: Ποσοστά μαθητών Στ' Δημοτικού - κατά τις σχολικές χρονιές 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010 και 2010-2011 - με αυξημένη πιθανότητα να μείνουν γλωσσικά και μαθηματικά αναλφάβητοι

Στα πλαίσια της παρούσας έρευνας διερευνήθηκε, επίσης, η σύνθεση των ομάδων ρίσκου του αναλφαβητισμού σύμφωνα με διάφορους παράγοντες που αφορούν το μαθητή ως άτομο αλλά και το οικογενειακό του περιβάλλον. Οι παράγοντες αυτοί χωρίστηκαν σε τέσσερις κατηγορίες: (α) προσωπικά χαρακτηριστικά μαθητή, (β) εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά μαθητή, (γ) παράγοντες οικογενειακού περιβάλλοντος και (δ) μέσα και ευκαιρίες μάθησης στο σπίτι. Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στις ομάδες ρίσκου του αναλφαβητισμού διαπιστώθηκε ότι έχουν τα αγόρια, μαθητές που δεν είχαν συμπληρώσει τα έξι τους χρόνια κατά την εισδοχή τους στην Α' Δημοτικού και μαθητές με ξένη υπηκοότητα. Σε σχέση με τα εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά, μαθητές χαμηλών επιδόσεων και μαθητές που συμμετείχαν κατά τη φετινή χρονιά ή στο παρελθόν στο Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας για αναλφάβητα παιδιά, είχαν μεγαλύτερη αντιπροσώπευση και στις δύο ομάδες ρίσκου του

αναλφαβητισμού. Οι παράγοντες του οικογενειακού περιβάλλοντος αφορούσαν τη μητρική γλώσσα των γονέων, τη γλώσσα που ομιλείται συνήθως στο σπίτι, το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα των γονέων. Με βάση τα αποτελέσματα, μεγαλύτερες πιθανότητες συμμετοχής στις ομάδες του αναλφαβητισμού είχαν οι μαθητές εκείνοι των οποίων οι γονείς δεν έχουν ως μητρική γλώσσα την Ελληνική, έχουν χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και ασκούν επαγγέλματα που ανήκουν στις κατηγορίες των ειδικευμένων γεωργών, κτηνοτρόφων, τεχνιτών και χειριστών μηχανημάτων, ανειδίκευτων εργατών και επαγγελματιών. Υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στις ομάδες ρίσκου είχαν και οι μαθητές οι οποίοι μεγαλώνουν σε ένα δίγλωσσο περιβάλλον. Τέλος, όσον αφορά τις ευκαιρίες και τα μέσα μάθησης στο σπίτι, διαπιστώθηκε ότι έχουν μεγαλύτερη αντιπροσώπευση στις ομάδες ρίσκου του λειτουργικού αναλφαβητισμού οι μαθητές εκείνοι που αφιερώνουν λίγο χρόνο για την κατ'οίκον εργασία στο σπίτι και οι μαθητές που παρακολουθούν καθημερινά, εκτός σχολείου, επιπρόσθετα μαθήματα Ελληνικών και Μαθηματικών. Επιπρόσθετα, η μη ύπαρξη προσωπικού γραφείου και χώρου για μελέτη στο σπίτι, καθώς και η μη ύπαρξη ηλεκτρονικού υπολογιστή και σύνδεσης στο διαδίκτυο, φαίνεται ότι σχετίζονται με την πιθανότητα να μείνει κάποιος λειτουργικά αναλφάβητος στο τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Οι προαναφερθέντες παράγοντες, φαίνεται να είναι πολύ σημαντικοί στη **δημιουργία ενός κλίματος μάθησης και ενίσχυσης για το παιδί και όχι ως μεμονωμένοι δείκτες**. Η θετική επίδρασή τους στη μάθηση του παιδιού είναι αποτέλεσμα τόσο της θετικής στάσης του ίδιου του παιδιού απέναντι στη μάθηση και όσο στην παροχή όλων εκείνων των μέσων και ευκαιριών που την ενισχύουν.

Τέλος, στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, συγκρίναμε τα αποτελέσματά της με αυτά του Προγράμματος Ενισχυτικής Διδασκαλίας για αναλφάβητα παιδιά. Η ενέργεια αυτή στόχευε στο να εξετασθούν δύο σημαντικές πτυχές: (α) η αποτελεσματικότητα του εν λόγω Προγράμματος και (β) η αποτελεσματικότητα του μηχανισμού επιλογής των μαθητών για συμμετοχή στο Πρόγραμμα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ποσοστό κάτω του 50% που συμμετείχε κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο Δημοτικό σχολείο στο Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας αναγνωρίστηκε στις ομάδες ρίσκου του λειτουργικού αναλφαβητισμού. Τα αποτελέσματα αυτά αποτελούν θετικές ενδείξεις για την

αποτελεσματικότητα του Προγράμματος Ενισχυτικής Διδασκαλίας. Αναφορικά με τη δεύτερη πτυχή, διερευνήσαμε τι ποσοστό των μαθητών που εντάχθηκαν στις ομάδες ρίσκου δεν εντάχθηκαν ποτέ στο Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στο Δημοτικό Σχολείο. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι από το σύνολο των μαθητών που αναγνωρίστηκαν στις ομάδες ρίσκου του γλωσσικού και μαθηματικού αναλφαριθμητισμού ένα ποσοστό περίπου 70% δεν συμμετείχε ποτέ στο Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στο Δημοτικό Σχολείο. Το αποτέλεσμα αυτό θα πρέπει να απασχολήσει τόσο το Υπουργείο Παιδείας, όσο και τους υπεύθυνους του Προγράμματος Ενισχυτικής Διδασκαλίας σε σχέση με τα κριτήρια ένταξης των μαθητών στο εν λόγω Πρόγραμμα αλλά και αναφορικά με τη συνεχή αξιολόγηση της προόδου των μαθητών που είναι ενταγμένοι στο Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

3. Συμπεράσματα – Συζήτηση

Ο διαχρονικός χαρακτήρας της παρούσας έρευνας επιτρέπει τόσο στον έλεγχο της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων της αλλά και στην αξιολόγηση των προγραμμάτων στήριξης των παιδιών που παρουσιάζουν αυξημένο ρίσκο να παραμείνουν λειτουργικά αναλφάβητα. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας δείχνουν ότι υπάρχει ανάγκη για αλλαγή στον τρόπο ένταξης των παιδιών στο Πρόγραμμα Ενισχυτικής Διδασκαλίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Θα πρέπει να καθορισθούν συγκεκριμένα κριτήρια για τον εντοπισμό των μαθητών που χρήζουν στήριξης από το εν λόγω Πρόγραμμα και να γίνεται συνεχής αξιολόγηση τους. Επίσης, θα πρέπει να διευκρινισθούν οι στόχοι του εν λόγω Προγράμματος, ώστε να διαμορφωθεί κατάλληλα και από τους εκπαιδευτικούς ο προγραμματισμός της ενισχυτικής διδασκαλίας. Να διευκρινισθεί, δηλαδή, εάν πρέπει να παρέχεται στους μαθητές - στα πλαίσια του Προγράμματος - ενίσχυση που σχετίζεται με το μάθημα της τάξης ή ενίσχυση τέτοιου είδους που να αποτρέπει τον κίνδυνο να μείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι, με βάση το προσδοκώμενο επίπεδο μάθησης. Η επέκταση και εφαρμογή της έρευνας του λειτουργικού αναλφαριθμητισμού και στην Γ' τάξη Δημοτικού από την επόμενη σχολική χρονιά (2011-2012) θα βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση.

Τα αποτελέσματα φανερώνουν, επίσης, την ανάγκη διεξαγωγής έρευνας, η οποία θα εντοπίσει τους παράγοντες που συμβάλλουν στην ύπαρξη αυξημένων ποσοστών μαθητών που κινδυνεύουν να παραμείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι. Πιο συγκεκριμένα, οι παράγοντες αυτοί μπορεί να εδράζονται τόσο στο επίπεδο του μαθητή όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικού και σχολείου. Επίσης, κρίνεται απαραίτητο να διερευνηθεί κατά πόσο υπάρχουν αυξημένα ποσοστά μαθητών που κινδυνεύουν να παραμείνουν λειτουργικά αναλφάβητοι σε συγκεκριμένα σχολεία και αν ισχύει κάτι τέτοιο να εντοπιστούν οι παράγοντες που οδηγούν στην ύπαρξη του φαινομένου αυτού. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής θα βοηθήσουν στην καλύτερη οργάνωση των προγραμμάτων αλφαριθμητισμού που προσφέρονται σήμερα στα σχολεία μας, καθώς και στη λήψη αποφάσεων σχετικών με τη στελέχωση των σχολείων αυτών και τη στήριξή τους με κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή.

Τέλος, κρίνεται απαραίτητη η ανάπτυξη εργαλείων και η επέκταση της έρευνας στη Γ' Γυμνασίου, αφού αυτός θεωρείται ο τελικός σταθμός για την κατάκτηση του αλφαριθμητισμού. Συγκεντρώνοντας δεδομένα για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, θα είναι εφικτό να εντοπίσουμε και το μέγεθος του προβλήματος αλλά και τη δυνατότητα του εκπαιδευτικού συστήματος να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό.

4. Επικοινωνία

Δρ. Α. Πετρίδου
(Επιστημονική Υπεύθυνος)
Τηλ: 22 402 455
Email:
petridou.a@cyearn.pi.ac.cy

Δρ. Χρ. Γιασεμής
(Υπεύθυνος
οργάνωσης/διαχείρισης
Προγράμματος)
Τηλ: 22 402 460
Email:
yiasemis.chr@cyearn.pi.ac.cy

Δρ. Μ. Νικολαΐδου
Τηλ: 22 402 455
Email:
nicolaidou.m@cyearn.pi.ac.cy